

Remonty budynków a ochrona ptaków

2018-08-03

Budynki mieszkalne, a w szczególności stropodachy, stanowią ważne siedliska chronionych w Polsce gatunków ptaków - m.in. jerzyka, wróbla, kawki, pustułki, gołębia miejskiego. Jednak gatunkom tym zaczyna brakować miejsc do gniazdowania.

Przyczynami takiego stanu rzeczy są z jednej strony aktualne technologie budowlane, które nie pozostawiają w elewacjach nowopowstających budynków szczelin i zakamarków. Z drugiej zaś - remonty i modernizacje starszych budynków, zwłaszcza ich ocieplanie, czyli tzw. termomodernizacja. W trakcie prac termomodernizacyjnych, które polegają na obłożeniu budynków warstwą styropianu, zatykane są wszelkie szczeliny w ścianach, a otwory prowadzące do stropodachów zamykane są kratkami. Pozbawia to ptaki miejsc lęgowych, które są corocznie zajmowane przez te same pary.

Ponadto remonty budynków prowadzone od marca (kiedy pierwsze legi zaczynają wróble) do drugiej połowy sierpnia (kiedy legi kończą jerzyki) zagrażają nie tylko siedliskom lęgowym, ale nawet bezpośrednio życiu ptaków, występujących w obrębie remontowanych obiektów. Rusztowania pokryte siatką czy folią uniemożliwiają ptakom dotrzeć do gniazd. Zatykając otwory prowadzące do stropodachów i wszelkie inne szczeliny robotnicy na ogół nie zdają sobie sprawy, że w środku mogą znajdować się ptaki. W takich przypadkach giną one z wycieńczenia i głodu. Za niszczenie siedlisk lub umyślne uniemożliwienie dostępu do schronień można również uznać niewłaściwe zabezpieczenie otworów prowadzących do stropodachów, np. poprzez włożenie w nie śliskich, plastikowych rur, które dla niektórych gatunków będą poważnym utrudnieniem, a dla innych przeszkodą nie do przebycia.

Dlatego przed przystąpieniem do remontu elewacji budynku, należy wykonać inwentaryzację ornitologiczną, która określi ewentualne siedliska ptaków. Bardzo ważne jest, aby została ona przeprowadzona w okresie, kiedy poszczególne gatunki faktycznie będą obecne na danym obiekcie (jeśli jest on przez nie zasiedlony). Na przykład jerzyki przylatują do Polski zwykle dopiero na początku maja, od razu przystępują do lęgów, a opuszczają nasz kraj już w drugiej połowie sierpnia. Inwentaryzując budynek np. w kwietniu, kiedy w pełni trwają legi wróbla, można stwierdzić "brak innych gatunków", w czasie gdy stropodach od maja będzie zasiedlony przez kilka, a w przypadku dużych budynków - nawet kilkadziesiąt par jerzyków.

Jeśli budynek planowany do remontu jest siedliskiem ptaków, wymagane będzie - w zależności od rodzaju czynności i reżimu ochronnego gatunku - uzyskanie od Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska lub właściwego miejscowo regionalnego dyrektora ochrony środowiska zezwolenia na odstępstwa od zakazów obowiązujących w stosunku do gatunków chronionych. Podczas remontu budynku wykorzystywanego przez ptaki do zakładania lęgów, konieczne jest dostosowanie czasu i sposobu prowadzenia prac do wymagań ochronnych ptaków, wynikających z ich biologii (zgodnie z par. 10 pkt 4 lit. h [Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt](#)). W takich sytuacjach prace remontowe mogą być prowadzone jedynie poza okresem lęgowym występujących tam gatunków. Jeśli nie ma pewności, czy w miejscu zaplanowanych prac znajdują się miejsca lęgowe ptaków, prace te powinny być wykonywane od 16 października do końca lutego. Należy jednak zwrócić uwagę, że gołąb miejski może mieć legi praktycznie przez cały rok, także zimą, szczególnie jeśli jest ona łagodna, co zdarza się ostatnio coraz częściej.

Wszelkie działania związane z modernizacją budynków mieszkalnych muszą odbywać się w sposób umożliwiający ptakom korzystanie ze swojego siedliska jako obszaru występowania zwierząt w ciągu całego jego życia, w dowolnym stadium jego rozwoju, zarówno w okresie lęgowym, jak i po nim. Na wykonywanie prac budowlanych w okresie lęgowym, nawet w pobliżu gniazd i miejsc lęgowych ptaków (bez ich niszczenia) wymagane jest zezwolenie regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Obecność ludzi przy gniazdach przyczynia się bowiem do płoszenia i niepokojenia ptaków. Zakaz usuwania gniazd z obiektów budowlanych lub terenów zieleni nie dotyczy okresu od 16 października do końca lutego, jeżeli wymagają tego względy bezpieczeństwa lub sanitarne.

W niepodważalnie uzasadnionych przypadkach, przy wykazaniu braku rozwiązań alternatywnych, na podstawie art. 56 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody, jest możliwe uzyskanie stosownych zezwoleń:

- Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska - na odstępstwa dotyczące zakazów umyślnego zabijania ptaków lub niszczenia ich jaj,
- Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska - na odstępstwa dotyczące zakazów niszczenia siedlisk i ostoi, niszczenia, usuwania lub uszkodzenia gniazd, umyślnego uniemożliwienia dostępu do schronień, a także płoszenia i niepokojenia ptaków.

Aby zapobiec niszczeniu siedlisk lęgowych i pomóc ptakom, należy spełnić kilka kluczowych warunków:

- nie wolno prowadzić prac budowlanych, także tynkarskich, w otoczeniu zajętych przez ptaki gniazd i miejsc lęgowych znajdujących się w budynkach (zazwyczaj od marca do sierpnia); dotyczy to zwłaszcza jerzyka, wróbla, kawki, pustułki, oknówki i gołębia miejskiego (u ostatniego gatunku, z uwagą na możliwość gniazdowania o dowolnej porze roku);
- przed przystąpieniem do remontu elewacji należy sprawdzić czy nie gnieźdzą się tam ptaki; najlepiej zrobić to już w roku przed planowanymi pracami, konieczne w okresie lęgowym (pamiętając o różnicach między gatunkami);
- gdy nie ma możliwości przesunięcia prac poza sezon lęgowy, a okres lęgowy jeszcze się nie zaczął - po uzyskaniu od regionalnego dyrektora ochrony środowiska zezwolenia na umyślne uniemożliwienie dostępu do schronień (wydanego na podstawie art. 52 ust. 1 pkt 9 ustawy o ochronie przyrody) - można uniemożliwić ptakom przystąpienie do lęgów w budynku, poprzez zasłonięcie przed początkiem okresu lęgowego otworów wykorzystywanych przez nie w poprzednim roku lub tych, które mogą zostać zajęte (w szczególności pęknięcia elewacji, nieszczelności lub dziury pod parapetami i za rynnami oraz wloty do stropodachów);
Czasowe zasłonięcie otworów, które nie były zajęte w poprzednim roku nie wymaga zezwolenia RDOŚ, ale otwory powinny zostać odsłonięte po zakończeniu remontu. Przeprowadzenie takich działań uniemożliwia wprawdzie ptakom zajmowanie otworów w stropodachach w danym sezonie lęgowym, ale nie naraża dorosłych ptaków na utratę gniazd oraz niszczenie jaj i śmierć piskląt podczas prowadzonych prac remontowych;
- jeżeli otwory, które są siedliskiem gatunku chronionego mają pozostać na stałe niedostępne, wymagane jest uzyskanie zezwolenia na zniszczenie siedlisk lub ostoi, będących jego obszarem rozrodu, wychowu młodych i odpoczynku;
- w sytuacji trwałego uniemożliwienia ptakom dostępu do wykorzystywanych dotąd siedlisk lęgowych, konieczne jest, po uzyskaniu decyzji RDOŚ, zapewnienie im - w ramach rekompensaty za utracone miejsca gniazdowania - miejsc alternatywnych, poprzez wywieszenie odpowiedniej liczby budek lęgowych, o parametrach wymaganych przez dany gatunek, w okolicy miejsc dotychczasowego gniazdowania ptaków, pamiętając przy tym, że:
 - budkę lęgową należy umieścić jak najwyżej, najlepiej na ścianie powyżej drugiego piętra, w miejscu, gdzie ptaki mają swobodny dolet,
 - należy unikać południowej wystawy, aby budka się nie nagrzewała,
 - jerzyki często gniazdują w koloniach, więc budki dla tego gatunku mogą być wieszane na budynku grupami,
 - budki powinny być wykonane z trwałego materiału, np. ze sklejki wodoodpornej lub desek dobrze zaimpregnowanych i zabezpieczonych,
 - warto stosować budki podtynkowe, które nie zmieniają wyglądu elewacji i są trwalsze od zewnętrznych;
- podczas zdejmowania i ponownego wieszania budek dla jerzyków trzeba zadbać o to, aby otwór wlotowy znajdował się w tym samym miejscu, co poprzednio, ponieważ:
 - zmiany mogą spowodować trudności z trafieniem ptaków do budki, gdyż trudno uczyć się one nowych lokalizacji,
 - nawet niewielkie przesunięcie budki może zakłócić legi lub uniemożliwić je w kolejnych latach,
 - jerzyki doskonale pamiętają, gdzie miały gniazda w danym roku i na pamięć próbują się dostać nawet do zamurowanych i zakratowanych otworów,
 - mija zawsze jakiś czas (np. w przypadku trwałego zamknięcia stropodachu i zawieszania nowych budek lęgowych, jest to parę lat) zanim znajdą nowe miejsca do gniazdowania, co może spowodować opóźnienie lęgów lub nieprzystąpienie do nich w ogóle;
- budki dla jerzyków należy wieszać - w zależności od postępów prac - jeszcze przed przylotem ptaków (na początku maja), lub możliwie szybko po zakończeniu prac w miejscu, gdzie docelowo miały zostać powieszony skrzynki lęgowe (aby obecne w okresie lęgowym ptaki je znalazły i przyzwyczyły się do nich jeszcze przed odlotem); jerzyki są bardzo konserwatywne jeśli chodzi o miejsce lęgowe, gnieźdzą się przez wiele lat w tych samych miejscach i trudno przyzwyczajają się do nowych lokalizacji w przypadku np. zamurowania dawnych gniazd;

W trakcie prac budowlanych obowiązkiem inwestora realizującego przedsięwzięcie jest uwzględnienie ochrony środowiska na obszarze prowadzenia prac. Jeżeli podczas remontu dochodzi do zniszczenia siedlisk, gniazd lub jaj, a także płoszenia i niepokojenia ptaków, a inwestor nie otrzymał na te działania zezwolenia, organ nadzoru budowlanego zobowiązany jest do wstrzymania prac budowlanych (zgodnie art. 75 ust. 1 ustawy z 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska).

Naruszenie zakazów w stosunku do zwierząt objętych ochroną lub uzasadnione podejrzenie, że do nich doszło, jest podstawą do skierowania sprawy do organów ścigania i podlega karze aresztu albo grzywny (zgodnie z art. 131 pkt 14 ustawy o ochronie przyrody). Dodatkowo świadome zamurowanie piskląt powinno być traktowane jako przestępstwo popełnione ze szczególnym okrucieństwem. Zgodnie z ustawą o ochronie zwierząt podlega ono karze pozbawienia wolności do lat 3.